

ԶԵԿՈՅՑ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԱՄԵՆ. ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԻ ՀՕՐ ՈՒՂԵԻՈՐՈՒԹԵԱՆ

Ի ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՍԻՆ

Հայաստանի կրօնական և եկեղեցական կեանքի վերականգնութիւնը որ այնչափ հրաշափառապէս երեւան եկաւ Էջմիածնի մէջ, կը տեսնուի նաեւ Երեւանի Ս. Սարգիս և Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիներու կաթողիկոսներուն տակ: Ս. Սարգիսը որ առաջնորդանիստ եկեղեցին եղած է միշտ, նորոգուած տեսանք ամբողջութեամբ ներքուստ և արտաքուստ: Աւագ խորանի խաչկալը, և աւագ դասի կաթողիկոսական դահլուզարութիւնը գրաւեցին իրենց վայելչութեամբ: Եկեղեցւոյ գմբէթին չորս կամարները եւ անոնց անկիւնները, դասի կամարները ծաղկուած էին հայկական գեղարուեստական ճաշակով: Անկիւններուն մէջտեղերը զետեղուած էին նաեւ չորս աւետարանիչներու իւղաներկ նոր պատկերներ: Զախակողման պահարանը ուխտատեղիի վերածուած էր Ս. Սարգիս եւ Տէրունական մեծադիր իւղաներկ պատկերներով: Անոնց առջեւ կային պղնձեայ աշտանակներ ուխտաւորներու մոմերու համար:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ հայկական ոճով միջակ մեծութեամբ եկեղեցի մըն է գեղեցիկ զանգակատունով: Հոն տեսանք ինչ որ ուրիշ տեղ չէինք տեսած — մկրտութեան աւազանի երկու կողմերուն վրայ կախուած էին հայկական արական եւ իգական յատուկ անուններու ցանկեր: Մկրտութեան Սրբազան Խորհուրդին հետ միացած անուններու այս խորհուրդը նշանակալից էր անտարակոյս:

Բացի Երեւանի եօթը քահանաներէն Ս. Էջմիածնի մէջ հանդիպեցանք հետեւեալ քահանաներուն, որոնք պաշտօն կը կատարէին զանազան տեղեր.

Վարդգէս Բհնյ. Գրիգորեան, Վարդան Բհնյ. Սահական, Մխիթար Ա. Բհնյ. Դարբինեան, Համազասպ Բհնյ. Ղարապետեան, Վահան Ա. Բհնյ. Թաւարպէտեան, Մկրտիչ Բհնյ. Զորչոփեան, Յուսիկ Բհնյ. Ջինանկիւլեան, Յովհաննէս Բհնյ. Տէր Սարգիսեան, Խաչատուր Բհնյ. Նազարէթեան, Իշխատիոս Բհնյ. Մովսէսեան, Սարգիս Բհնյ. Պարսլեան, Սահակ Ա. Բհնյ. Տէր Սահակեան, Աբգար Բհնյ. Աբրահամեան, Գէորգ Բհնյ. Յակոբեան, Խոսրով Բհնյ. Մխիթարեան, Յուսիկ Խաչ Բհնյ. Տէր Աստուածատրեան, Նահապետ Բհնյ. Մուրատեան, Սահակ Բհնյ. Խաչատուրեան, Աշոտ Բհնյ. Տէր Յովհաննէսեան, Խաչատուր Բհնյ. Ապոլոնարեան:

Մայրաքաղաքի զանազան մասերուն մէջ ուրախութեամբ գիտեցինք ժողովուրդի լրջութիւնն ու աշխիւ վերաբերմունքը: Նոյնը նկատած էին միւս պատգամաւորները, օրերայի, թատրոնի և կինոներու մէջ: Տարակոյս չկալ թէ այս գեղեցիկ և յուսադրիչ երևոյթը առաւելապէս արդիւնքն է այն դաստիարակութեան՝ որ կրթութիւնն և մշակոյթը կը բերեն ժողովուրդին: Երեւանի օրերայի և թատրոններու ներկայացումներու մասին Տքթ. Ճօնսնի տուած վկայութիւնը նշանակալից էր: Երբ հարցուցինք իր տպաւորութիւնը, խորունկ զգացումով յայտարարեց. «Զափազանց զոհ եմ, որովհետեւ մէկը կրնայ իր ընտանիքի բոլոր անդամներուն հետ միասին օրերա եւ թատրոն երթալ, առանց գայթակեցնելու անոնցմէ որ եւէ մէկուն աչքը և միտքը»:

Մեծ դեր ունին նաեւ այն բարեկարգութիւնները՝ որոնք հետզհետէ ներմուծուած են ընկերային օրէնքներու մէջ: Ամուսնական օրէնքին՝ տրուած մեծ կարեւորութիւնը, օժանդակած է ընտանեկան սրբութեան պահպանման: Ընտանիքի պաշտպանութեան համար սահմանուած օրէնքները՝ մեծ կարեւորութիւն տուած են ընտանեկան կեանքին

և մանուկներու ու պատանիներու և երիտասարդներու ֆիզիքական և մտաւոր զարգացման համար աշխատող կադմակերպութիւններուն: Հայ գիւղացին պահպանած է իր աւանդական նկարագիրը, աշխատասէր, հիւրասէր, ընտանեասէր ու հայրենասէր է, իր եկեղեցիին ու հաւատքին կապուած: Այս բոլորին չքայ աւելցած են այն բարիքները որ քաղաքակրթութեան և գիտութեան ազդակներէն կը ծնին:

Յուլիս 18-ին, Ն. Ս. Օծուծիւն Վեհափառ Կաթողիկոսին ներկայացանք, հրաժեշտ տալու և առնելու իր օրհնութիւնները: Ն. Ս. Օծուծիւնը այս առթիւ ևս յայտնեց իր խորունկ սէրը Նրուսաղէմի Առաքելական Աթոռին եւ Սրբոց Յանօրեանց Պատ. Միաբանութեան հանդէպ: Յանձնարարեց մեզ որ իր օրհնութիւնները նուիրենք նաեւ Պաղեստինի Բարձր Գոմիսէրին, Նրուսաղէմի Կառավարիչին եւ մեր պատրիարքական թեմի մէջ գտնուող մերազնէից:

Տաճար մտնելով՝ մեր վերջին ուխտը կատարեցինք Լիճանի Սեղանի առջև և մեկնեցանք Երեւան՝ քառասնօրեայ միաբանական կեանքի անուշ յիշատակներով:

Վեհ. Տ. Գաւեգիմ Ա. Կաթողիկոս Տանգ Կիլիկիոյ
Ամեն. Տ. Կիւրեղ Բ. Պատրիարք եւ Պր. Ռ. Նսայեան

Յուլիս 19-20, Երեւանի Ինթուրիստ պանդոկը մնացինք ճամբորդութեան կարգադրութեանց համար, իսկ 20-ին, յետ-միջօրէի, Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսին և միւս տասը պատգամաւորներու հետ օդակայան փոխադրուեցանք և տեղաւորուելով տրամադրուած օգնական մէջ մեկնեցանք դէպի Պաղու, սակայն մեքենայի խանգարման պատճառաւ, 25 վայրկեան յետոյ վերադարձանք օդակայան, և անկէ Ինթուրիստ պանդոկ, ուր գէշերելէ վերջ, յաջորդ օր՝ Շաբաթ, ճամբայ ելանք ու այս անգամ ապահով Պաղու:

հասանք և իշանք օգակայան: Մաքսատան գործողութիւնները լրանալէ յետոյ տեղաւորուեցանք զարձեալ օգանակին մէջ և համբայ ելանք դէպի Թէհրան, ուր հասանք երեկոյեան ժամը 5-ին: Թէհրանի Խորհրդային օգակայանին մէջ պատգամաւորներս զիմաւորեցին տեղւոյն քահանայից զատը և ազգային մարմիններու ներկայացուցիչները, և առաջնորդեցին մեր բնակարանները: Յաջորդ օր՝ Կիրակի, բոլորս ներկայ գտնուեցանք Ս. Պատարագին որ կը մատուցուէր վարժարանի մատուռին մէջ:

Այդ օր տեղեկացանք թէ Տիար Ռոման Սոսայեան իր խոստման համաձայն, իր կառուցած եկեղեցւոյ թերի մասերը յաջողած էր լրացնել և միայն ներքին յարդարման համար պէտք էին մի քանի օրեր ևս: Որոշուեցաւ օծումը կատարել Յուլիս 29-ին, Կիրակի օրը — Յուլիս 26-ին, Տքթ. Աղայեանի նախապէս ըրած կարգադրութեան համաձայն՝ Իրանի Վեհ. Շահընշահը՝ հաճութիւն ունեցաւ ընդունելու Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսը, մեզ, Գեր. Տ. Ներսէս Արքեպիսկոպոս Մեխիքմանդեանը և Գեր. Տ. Վահան Սպա. Կոստանեանը: Նորին Վեհափառութեան յանձնեցինք Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետի օրհնութեան կոնգալը՝ Ընդունելութիւնը տեւեց 50 վայրկեան: Մեկնեցանք Նորին Վեհափառութեան վեհանձն ներկայութեանէն երախտապարտ զգացումներով և խորունկ հիացումով: Յուլիս 28-ի երեկոյեան, Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսը և մենք կա-

Գեր. Տ. Ներսէս Արքեպ. Մեխիքմանդեան, Վեհ. Տ. Գարեգին Կաթ. Տանն Կիլիկիոյ, Ամեն. Տ. Կիրեղ Բ. Ս. Պատարագի եւ Գեր. Տ. Վահան Սպա. Կոստանեան:

տարեցինք եկեղեցւոյ դռնաքցէի արարողութիւնը մասնակցութեամբ Գերաշնորհ Տ. Ներսէս, Տ. Նիքիթմ և Տ. Վահան Սրբազաններու: Իսկ յաջորդ օրը՝ Յուլիս 29-ին, Կիրակի, կատարեցինք օծման արարողութիւնը Ս. Պատարագի միջոցին: Պատարագեց և քարոզեց Գերաշնորհ Տ. Ներսէս Սրբազանը, որ եօթը տարի առաջ հիմնադրէր կատարած էր: Արարողութեան կը մասնակցէին Գեր. Տ. Նիքիթմ և Տ. Վահան Սրբազանները, ինչպէս նաև Թէհրանի ինքզ քահանաները՝ պատարագի ամբողջական ղգեստով: Բացի մերաղէնից ընտրեալ բազմութենէն, բարերարի և ազգային իշխանութեան հրաւերով՝ եկեղեցւոյ մէջ ներկայ էին պետական բարձր պաշտօնեաներ և օտար հրապատուներ:

Այս առթիւ տրուած երկու պատուոյ սեղաններուն մասնակցեցանք Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսին և Գերաշնորհ Սպիսկոպոսներու հետ — Օգոստոս 2-ին Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսը մեկնեցաւ Թէհրանէն դէպի Պէյրութ, իսկ մենք, երեք օր վերջ, Զուղա-յեցւոց յատուկ խնդրանքին վրայ Նոր-Ջուղա: Այցելեցինք 12 եկեղեցիները, Պօղոսեան ազգային հիւանդանոցը և ազգային վարժարանները: Պաշտօնական այցելութիւն տուինք նաև Իսֆահանի նահանգապետին, Անգլիական և Խորհրդային պետութեանց հիւպատոսներուն և Անգլիացւոց Գեր. Սպիսկոպոսին: Օգոստոս 17-ին վերադարձանք

Թէհրան և յաջորդ երեք օրերու ընթացքին Պաղեստին ճամբորդելու կարգադրութիւնները լրացնելով՝ 21 Օգոստոսի առաւօտուն Թէհրանի՝ օդակայանէն, մեկնեցանք գէպի Պաղատտի օդակայանը և հասանք կէսօրէն քիչ յետոյ:

Մեզի դիմաւորելու եկած էին՝ Գեր. Ռուբէն Արքեպս. և Պաղատտի քահանայ հայրերը՝ պատուարժան ազգայիններով, և հիւընկալեցին Րիճէնդ պանդոկի մէջ: Երեկոյն շնորհակալութեամբ վայելեցինք իրենց պատուոյ սեղանը, ուր ներկայ էին Գեր. Տ. Ռուբէն Արքեպս., առաջնորդական փոխանորդը, քահանայ հայրեր և 25 յարգելի ազգայիններ:

Երբ Պաղատտ հասանք, անմիջապէս Ս. Աթոռ հեռագրեցինք մեր մեկնումի ժամը տեղեկացնելով: Նոյնը ըրինք նաև Երուսաղէմի Վեպմ. Կառավարին:

Յաջորդ օր մեկնեցանք Պաղատտի օդակայանը ուր ողջերթի եկած էին Գեր. Տ. Ռուբէն Արքեպս., առաջն. փոխանորդը և բազմաթիւ ազգայիններ: Մեր երախտագիտական զգացումները յայտնելով իրենց ազնիւ ու ջերմ վերաբերմունքին համար, մեկնեցանք գէպի Պաղեստին: Լիտտայի օդակայանը հասանք ժամը 12-ին և մի քանի ժամ վերջ Ս. Աթոռ, ուր ընդունուեցանք պատշաճ հանդիսութեամբ որուն համար Ձեզ և պատուարժան Միաբանութեան բոլոր անդամներուն կը յայտնենք մեր ամենաջերմ շնորհակալութիւնները:

Տեղեկացնելով Ձեր սիրելիութեան մեր ճամբորդութեան այս մանրամասնութիւններ, յոյս ունինք որ շուտով պիտի ընդունինք Նորին Ս. Օծութիւն Վեհափառ Կաթողիկոսի կոնդակները և Ազգ. — Նկեղեցական Ժողովի պաշտօնական զեկոյցները և առիթ պիտի ունենանք հանգամանօրէն ներկայացնելու քննուած խնդիրները և որոշումները:

Մնաճ աղօթարար

ԿԻՒՐԵՂ Բ.

Պատրիարք Ս. Երուսաղէմի

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ

Հ Ո Գ Ի Ն Ա Ն Մ Ա Հ^(*)

Իմաստասերներուն վերապահուած անմահութեան մասին:

— Իսկ զալով աստուածներու կարգին հասնելուն՝ ատիկա արտօնուած է միայն անոր՝ որուն կեանքը իմաստասիրութեան մէջ անցած է, և որուն հոգին՝ մարմինէն ելած է բոլորովին սուրբ, պայծառ անոր՝ որ բարեկամ է իմաստութեան: Ահաւասիկ

(*) Հոգին Ամմա, որ Պաղատտի տրամաշուրթեան ձեւով դրուած գործերէն մինն է, ծանօթ Փնդոն անունով, հայերէնի վերածուած է Ի. Ղ. Կոզմէ Ֆրանսերէն Թարգմանութիւններուն վրայէն: Այս կտորը մօտ մէկ է Հոգիի անմահութեան ապացուցման զուտին:

Թէ ինչու, սիրելի բարեկամներս Սիմիաս և Կեբէս, — ճշմարիտ իմաստասէրները կը հեռանան մարմնի բոլոր կիրքերէն, երբեք թոյլ չեն տար իրենք իրենց պարտւելի անոնցմէ, ու անձնատուր չեն ըլլար անոնց. և այդ, մէջ թէ նման անոնց որոնք կը սիրեն զրամբ, և նման ռամիկին կործանուելու և աղքատութեան մէջ ինչալու վախով. ոչ ալ նման անոնց որոնք կ'ընեն այդ, որովհետեւ կը վախնան իրենց վարքն ու համարաւը կորսնցնելէ, ինչպէս անոնք, որոնք կը սիրեն փառքը և պատիւները, ո՛չ, ատոր համար չէ որ անոնք կը հեռանան մարմնի կիրքերէն:

— Լաւ պիտի չըլլար այդ, ըսաւ Կեբէս:

— Ոչ, Ձեւար վկայ, շարունակեց Սոկրատ: Ուստի, անոնք որոնք հոգ կը տանին իրենց հոգիին, և որոնք չեն ապրիր մարմինին համար, արհամարհելով բոլոր այս շահերը, որոնց մասին կը խօսէինք: